

Temel Finansal Araçların KOBİ TFRS, Tam Set TFRS ve Türk Vergi Mevzuatı ile Karşılaştırmalı İncelenmesi ve Muhasebeleştirme Örnekleri¹

Doç. Dr. Hasan ABDİOĞLU

Balıkesir Üniversitesi, Bandırma İ.İ.B.F., İşletme Bölümü, BALIKESİR

Yrd. Doç. Dr. Burcu İŞGÜDEN KILIÇ

Balıkesir Üniversitesi, Bandırma İ.İ.B.F., İşletme Bölümü, BALIKESİR

Serdar GÜNEŞ

Balıkesir Üniversitesi, S.B.E., Yüksek Lisans Öğrencisi, BALIKESİR

ÖZET

Bu çalışmada temel finansal araçlar Tam Set TFRS, KOBİ TFRS ve Türk Vergi Mevzuatı ile karşılaştırmalı olarak incelenmiş ve muhasebeleştirme örnekleri ile birlikte açıklanmıştır. Çalışmada, temel finansal araçların sınıflandırma, değerlendirme, muhasebeleştirme ve raporlama esasları bakımından Tam Set TFRS, KOBİ TFRS ve Türk Vergi Mevzuatı arasında farklılıkların olduğu tespit edilmiştir.

***Anahtar Kelimeler:** Temel Finansal Araçlar, KOBİ TFRS, Tam Set TFRS, Türk Vergi Mevzuatı.*

***JEL Sınıflaması:** M40, M41, M49.*

Recognition Samples and Comparative Analysis of Basic Financial Instruments with SME TFRS, Full Set TFRS and Turkish Tax Legislation

ABSTRACT

In this study, the basic financial instruments is examined in comparison full set of IFRS, IFRS for SMEs and the Turkish tax legislation and accounting is explained with examples. In this study, many differences have been identified between Full Set TFRS, SME TFRS and Turkish Tax Legislation in terms of basic financial instruments classification, make valuation, accounting and reporting principles.

***Key Words:** Basic Financial Instruments, SME TFRS, Full Set TFRS, Turkish Tax Legislation.*

***JEL Classification:** M40, M41, M49.*

I. GİRİŞ

Her ülkenin kendine özgü mali mevzuatlarının bulunması, uluslararası anlamda ilgililerin sayısının artması ve yatırımların uluslararası boyutlara ulaşması, tüm dünyada geçerli olabilecek ortak bir Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartları setinin ihtiyacını gündeme getirmiştir. Standartların şeffaf, anlaşılabilir, güvenilir ve karşılaştırılabilir nitelikte olması temel hedeftir. Bu amaçla da, çokuluslu büyük ölçekli işletmelere yönelik olarak Tam

¹ Bu çalışma Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü'nce kabul edilen "Temel Finansal Araçların KOBİ TFRS, Tam Set TFRS ve Türk Vergi Mevzuatı ile Karşılaştırmalı İncelenmesi ve Muhasebeleştirme Örnekleri" adlı yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

Set UFRS/TFRS'ler hazırlanarak yürürlüğe konulmuştur. Ayrıca, ülke ekonomileri içerisinde göreceli olarak önemli bir paya sahip olan KOBİ'ler için ise, tüm dünyada tam anlamıyla bir uyumun yakalanabilmesi amacıyla da Tam Set UFRS/TFRS'lerden farklı olarak, fakat özünde paralel olan KOBİ UFRS/TFRS'ler yayımlanarak yürürlüğe konulmuştur.

Günümüze kadar Tam Set UFRS/TFRS'de finansal araçlar ile ilgili olarak dört adet standart yayımlanmıştır. Bunlar; "UMS/TMS-32 Finansal Araçlar Sunum, UMS/TMS-39 Finansal Araçlar Muhasebeleştirme ve Ölçme, UFRS/TFRS-7 Finansal Araçlar Açıklamalar ile UFRS/TFRS-9 Finansal Araçlar" Standartlarıdır. Bu Standartlardan UFRS/TFRS-9 Finansal Araçlar, 2015 yılı itibarıyla yürürlüğe girmesi beklenmektedir.

Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu, UMS/TMS-39 Standardının çok karmaşık ve uygulayıcıların kolayca anlayıp uygulamaya koymadaki yaşadıkları zorluklar üzerinden gelen eleştiriler nedeniyle yeni bir proje başlatarak, bu kapsamda ilk olarak 12 Kasım 2009 tarihinde UFRS/TFRS-9 Finansal Araçlar standardını yayımlamış ve zaman içerisinde çeşitli güncellemeler ile birlikte, UMS/TMS-39'un yerini alana değin çalışmalarını sürdürmüş ve çalışmalarına hala devam etmektedir. UFRS/TFRS-9 Finansal Araçlar standardının amacı, finansal tablo kullanıcılarına, işletmenin finansal varlıkları ile ilgili gelecekte ortaya çıkacak nakit akışlarının tutarı, zamanlaması ve belirsizliği hakkında, ihtiyaca uygun ve yararlı bilgiyi sunacak raporlama ilkelerini belirlemektir. UMS/TMS-39'da yer alan finansal araçlara ilişkin sınıflandırmaya ve ölçümlemeye ilişkin karmaşık esasların basitleştirilmesi ve böylece finansal tablo kullanıcılarına daha yararlı bilgiler sunulması amaçlanmaktadır. UFRS/TFRS-9 Finansal Araçlar standardının kapsamı ise, UMS/TMS-39'un içerisinde yer alan tüm finansal varlıklar bu standart kapsamında yer almakta ve finansal varlıkların sınıflandırılması ve ölçülmesi (türev finansal araçlar da dâhil) bu standart kapsamında açıklanmaktadır. UMS/TMS-39'da finansal varlıklar dört başlık altında sınıflandırılmış ve birbirinden farklı ölçümleme esaslarına tabi tutulmuştur. UMS/TMS-39'da ki bu karmaşık sınıflandırma ve ölçümleme esasları UFRS/TFRS-9'da basite indirgenerek, ilk muhasebeleştirmeden sonraki dönemlerde değerlemeye esas olmak üzere, itfa edilmiş maliyet değeri ile değerlendirilen finansal varlıklar ve gerçeğe uygun değeri ile değerlendirilen finansal varlıklar olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Finansal borçların sınıflandırılmasında ve ölçülmesinde herhangi bir değişiklik yapılmamıştır. UFRS/TFRS-9'da riskten korunma muhasebesi ve itfa edilmiş maliyet değerinden ölçülen finansal varlıklarda değer düşüklüğü konuları henüz tam anlamıyla tamamlanamamıştır. Bu konular tamamlandıktan sonra UMS/TMS-39 tamamen yürürlükten kaldırılarak UFRS/TFRS-9 Finansal Araçlar standardı yürürlüğe konulacaktır.

KOBİ UFRS/TFRS açısından bakıldığında ise finansal araçlar iki ayrı bölüm dâhilinde; "Bölüm-11 Temel Finansal Araçlar ve Bölüm-12 Diğer Finansal Araçlar" olarak ele alınarak yayımlandığı görülmektedir.

Çalışmanın bu giriş bölümünü takip eden ikinci bölümünde; Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartlarının gelişim süreci ve KOBİ'ler açısından önemi açıklanmıştır. Çalışmanın üçüncü bölümünde temel finansal araçlar; Tam Set TFRS, KOBİ TFRS ve Türk Vergi Mevzuatı ile karşılaştırmalı olarak incelenmiş ve muhasebeleştirme örneklerine yer verilmiştir. Çalışma, Tam Set TFRS, KOBİ TFRS ve Türk Vergi Mevzuatı arasında yer alan düzenleme farklılıklarının belirtildiği sonuç bölümü ile tamamlanmıştır.

II. MUHASEBE STANDARTLARININ GELİŞİMİ VE KOBİ'LER İÇİN ÖNEMİ

Muhasebe standartları; *muhasebe uygulamalarına yön veren ve finansal tabloların hazırlanmasına düzen getiren normlardır şeklinde tanımlanabilir.* Standartlar, muhasebe alanında uygulama birliği sağlamak amacıyla muhasebenin evrensel ilke, kural, kuram, terim, yasa ve yöntemlerine uygun olarak belirlenmiş, yasa hükümleri ve bildirilerden oluşan, kendi içerisinde tutarlı olan, muhasebe alanında bütünlük sağlayan, mali tabloları belli amaçlar için düzenleme, sunma ve değerlendirme bildirimleri gibi uyulması şart olan kurallar bütünü olarak açıklanmaktadır (Kocamaz, 2012: 106).

Tam Set UFRS/TFRS seti, çok uluslu büyük ölçekli işletmelere ve ilgililere yönelik geniş kapsamlı bir standart seti niteliğindedir. Ülke ekonomileri içerisinde göreceli olarak önemli bir paya sahip olan KOBİ'ler için ise, kendine has yapısal özellikleri ve oluşturacakları finansal raporlarında kamuya hesap verme yükümlülüğü bulunmayan ve dış kullanıcılar için sadece genel amaçlı finansal tablo yayımlama zorunlulukları olan işletmeler olmaları sebebiyle, çok uluslu büyük ölçekli işletmeler için düzenlenen Tam Set UFRS/TFRS'den farklı olarak, KOBİ'ler için UFRS/TFRS'nin oluşturulma ihtiyacı da mevcuttur. Bu amaçla da UMSK tarafından 9 Temmuz 2009 tarihinde KOBİ'lerde uygulanmak üzere 35 bölümden oluşan ve Tam Set UFRS'lere paralel olarak düzenlenen KOBİ'ler için UFRS/TFRS yayımlanmıştır. Ülkemizde ise 1 Kasım 2010 tarihinden itibaren uygulamaya konulmuştur. Dünyanın birçok ülkesinde olduğu gibi ülkemizde de KOBİ'ler endüstrinin büyük bir kısmını oluşturmaktadır. Ülkemizde KOBİ'lerin tüm işletmeler içindeki payı %99,9'dur. Avrupa Birliği'nde ise işletmelerin %99,8'ini KOBİ'ler oluşturmaktadır (Hatunoğlu vd, 2013: 53).

KOBİ UFRS, Tam Set UFRS'nin bir parçası olmaktan ziyade, Tam Set UFRS ile paralel olarak hazırlanmış, seçenekli uygulamaları ortadan kaldıran ve KOBİ'lerle ilgili olmayan işlemleri kapsam dışı bırakan, aynı zamanda değerlendirme ve muhasebeleştirme yöntemlerinin basitleştirildiği bir uygulama olarak karşımıza çıkmaktadır (Gençtürk vd, 2011: 273). KOBİ'ler için hazırlanan UFRS seti incelendiğinde temelde üç kısımdan oluştuğu görülmektedir. *Birinci kısım;* 35 bölüm (standart) ve bir sözlükten oluşmaktadır; *ikinci kısım;* uygulama kılavuzu olup, bu kısımda finansal tablo örnekleri ve açıklanacak dipnot bilgileri yer almaktadır; *üçüncü kısım;* standartların açıklamalarına ilişkin kontrol listeleri yer almaktadır (Kara, 2012: 210).

III. TEMEL FİNANSAL ARAÇLARIN KOBİ TFRS, TAM SET TFRS VE VERGİ USUL KANUNU AÇISINDAN KARŞILAŞTIRMALI İNCELENMESİ VE MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

Bu bölümde, finansal araçlar ile ilgili olarak karşılaştırmalı genel bilgilere ve Tam Set TFRS, KOBİ TFRS ve Türk Vergi Mevzuatı açısından sınıflandırma, değerlendirme, muhasebeleştirme ve dipnotlarda açıklanacak hususlara ilişkin bilgilere değinilecektir.

A. Finansal Araçların Karşılaştırmalı İncelenmesi

TFRS'ler, finansal araçlarla ilgili *sınıflandırmanın yapılması, değerlemeye tabi tutulması, muhasebeleştirilmesi ve açıklamaların dipnotlarda belirtilmesi* gibi işlemlerin yapılması gerektiğini vurgulamaktadır (Demir, 2008: 127-128). Aşağıda bu konulara ilişkin açıklamalara yer verilmiştir.

1. Finansal Varlıkların ve Borçların Sınıflandırılması

Tam Set TFRS'ye göre finansal varlıklar dört sınıfa ayrılır ve bu sınıflandırmaya göre değerlendirilir ve muhasebeleştirilir. Bu sınıflandırma aşağıdaki gibidir (Demir, 2008: 129-130; Ayçiçek, 2011: 60):

- *Gerçeğe uygun değer farkı kar veya zarara yansıtılan finansal varlıklar:* Alım ve satım amaçlı elde tutulan finansal varlıklar ile ilk muhasebeleştirme sırasında, işletme tarafından gerçeğe uygun değeri kar veya zarara yansıtılan varlıklar olarak sınıflandırılan varlıklardır. Borsada işlem gören finansal varlıklar ve aktif piyasası olan finansal varlıklar bunun en temel örnekleridir.
- *Vadeye kadar elde tutulacak yatırımlar:* İşletmenin vadeye kadar elde tutmaya niyet ve imkânının bulunduğu, sabit veya belirlenebilir bir nitelikte ödemeler içeren ve sabit bir vadesi bulunan finansal varlıklardır. Devlet tahvilleri (özel sektör tahvilleri de olabilir ancak, ülkemizde günümüz koşullarında sıklıkla kullanılmaz) bunun en temel örneğidir.
- *Kredi ve alacaklar:* İşletmenin sabit ya da belirlenebilir nitelikte ödemelere sahip olan ve aktif bir piyasada işlem görmeyen alacaklarından oluşur. Alıcılar, alacak senetleri gibi hesaplar bu sınıftaki finansal araçların en temel örnekleridir.
- *Satılmaya hazır finansal varlıklar:* Yukarıdaki üç sınıflandırmaya da girmeyen finansal varlıklar ile işletmenin alım ve satım amaçlı elde tutmadığı finansal varlıklar olarak sınıflandırılabilir.

Tam Set TFRS'ye göre finansal borçlar iki sınıfa ayrılır ve bu sınıflandırmaya göre değerlendirilir ve muhasebeleştirilir. Bu sınıflandırmalar şu şekillerde gerçekleştirilir (Demir, 2008: 139):

- *Gerçeğe uygun değer farkı kar veya zarara yansıtılan finansal borçlar:* Alım ve satım amaçlı elde tutulan finansal borçlar ile ilk muhasebeleştirme sırasında, işletme tarafından gerçeğe uygun değeri kar veya zarara yansıtılan borçlar olarak sınıflandırılan yükümlülüklerdir.
- *Diğer Finansal Borçlar (itfa edilmiş maliyet değeri ile değerlendirilen borçlar):* Gerçeğe uygun değer farkı kar veya zarara yansıtılan finansal borçlar dışındaki finansal borçlardır. Bu tür finansal borçlar da genel de aktif bir

piyasası yoktur. Bu tür finansal borçlara, itfa edilmiş maliyet değeri ile değerlendirilen finansal borçlar da denilebilir.

KOBİ TFRS'ye göre finansal varlıklar üç sınıfa ayrılabilir ve bu sınıflandırmaya göre değerlendirilir ve muhasebeleştirilir. Bu sınıflandırmalar şu şekillerde gerçekleştirilir:

- *Gerçeğe uygun değer farkı kar veya zarara yansıtılan finansal varlıklar* (K GK, 2013a: 60): Finansal varlıkların satın alındıklarında, satın alma işlemi gerçekte bir finansman işlemi içermediği sürece, ilk muhasebeleştirmede işlem fiyatıyla yani alış bedeli üzerinden muhasebeleştirilir. Diğer taraftan, finansal varlıkların satın alınmaları esnasında ortaya çıkan komisyon masrafları gibi işlem maliyetleri ilk muhasebeleştirilmedeki değerine dâhil edilmez ve ortaya çıktıkları dönemde gider olarak muhasebeleştirilir (Bahadır, 2012: 47-48). Başka bir işletmeye verilen uzun ve kısa vadeli kredi ile müşteriye satılan mallar için alınacak olan nakit, başka bir işletmenin adi paylarının nakit olarak satın alımı için yapılan yatırımlar örnek olarak gösterilebilir (K GK, 2013a: 51).
- *Değer düşüklüğü çıkarılmış maliyet bedeli üzerinden ölçülen finansal varlıklar* (K GK, 2013a: 60): Bu sınıftaki finansal araçlar satın alındıklarında işlem fiyatı ile kaydedilirler. Satın alma esnasında ortaya çıkan işlem maliyetleri işlem fiyatına dâhil edilir. Dönem sonunda ise, değer düşüklüğü söz konusu ise değer düşüklüğü maliyet bedelinden çıkarılarak finansal durum tablosunda raporlanırlar. Gerçeğe uygun değeri belirlenemeyen hisse senedi yatırımları ile kredi alma taahhüdü değer düşüklüğü çıkarılmış maliyet bedeli üzerinden ölçülen finansal araçlara örnek olarak gösterilebilir (Bahadır, 2012: 58).
- *İtfa edilmiş maliyet bedeli üzerinden ölçülen finansal varlıklar* (K GK, 2013a: 60): Bu finansal varlıklar başlangıçta işlem maliyetleri ile muhasebeleştirilir. İşlem fiyatı belirlenirken işlem maliyetleri dikkate alınır ve ilgili işlem maliyetleri işlem fiyatına ilave edilir. Vade sonuna kadar elde tutulması planlanan tahvil-bono yatırımları, bankadaki mevduatlar, alacaklar gibi finansal varlıklar itfa edilmiş maliyet bedeli üzerinden sınıflandırılan finansal araçlar olarak örnek gösterilebilir. Bunlardan tahvil ve bono yatırımları, vadeye kadar elde tutulmaktan ziyade kısa vadeli fiyat hareketlerinden faydalanmak amacıyla elde edilmişlerse bunlar gerçeğe uygun değeri kar veya zarara yansıtılmış finansal varlıklar olarak sınıflandırılması gerekmektedir (Bahadır, 2012: 50).

KOBİ TFRS'ye göre finansal borçlar üç sınıfa ayrılabilir ve bu sınıflandırmaya göre değerlendirilir ve muhasebeleştirilirler. Bu sınıflamalar şu şekillerde gerçekleştirilir:

- *Gerçeğe uygun değer farkı kar veya zarara yansıtılan finansal borçlar*: Gerçeğe uygun değer, karşılıklı pazar ortamında, bilgili ve istekli gruplar arasında bir borcun ödenmesi durumunda ortaya çıkması gereken tutardır (Bahadır, 2012: 48). KOBİ TFRS paragraf 11.8(b)'de yer alan hükme göre; KOBİ TFRS paragraf 11.9 (a-d) koşullarını sağlayan borçlu olunan hesaplar

olan (KGK, 2013a: 49) krediler ve senetler gibi finansal araçlar gerçeğe uygun değeri ile sınıflandırılan finansal borçlara örnek olarak gösterilebilir (IFRS, 2009: 18-19).

• *İtfa edilmiş maliyet bedeli üzerinden ölçülen finansal borçlar*: Bölüm-11 uyarınca, KOBİ TFRS paragraf 11.9'da yer alan koşulları sağlayan tüm borçlanma araçları, ilk değerlendirilmesinden sonra itfa edilmiş maliyet değeri üzerinden değerlendirilen finansal borç olarak sınıflandırılır. İlk kayda alınmasında gerçeğe uygun değeri üzerinden sınıflandırılan finansal borçların sonraki ölçümünde, itfa edilmiş maliyet bedeli ile değerlendirilen finansal borçlara (Bahadır, 2012: 47); krediler, borçlu olunan hesaplar, senetler ve tahviller, finansal borç olarak sınıflandırılan finansal araçlar olarak örnek verilebilir (KGK, 2013a: 49).

• *Maliyet bedelinden değer düşüklüğü tutarı indirilerek ölçülen kredi taahhütleri*: KOBİ TFRS paragraf 11.8 (c) deki özelliklere sahip bir kredinin alınmasına dair verilen taahhütler, maliyet değerinden (ki bu maliyet bazen sıfır olabilmektedir) değer düşüklüğü tutarı düşülerek ölçülür (KGK, 2013a: 52). Paragraf 11.8 (c) deki özellikleri sağlayan kredi almaya ilişkin taahhüt; nakit olarak ödenmeyen ve taahhüt yerine getirildiğinde KOBİ TFRS 11.9 paragrafındaki özellikleri yerine getirmesi beklenen finansal araçlardır (KGK, 2013a: 49).

Türk Vergi Mevzuatı'na göre finansal varlıklar iki sınıfa ayrılabilir ve bu sınıflandırmaya göre değerlendirilir ve muhasebeleştirilir. Bu sınıflandırmalar şu şekillerde gerçekleştirilir (Bahadır, 2012: 44):

• *Finansal durum tablosunun (bilanço) dönen varlıklar bölümünde raporlanan kısa vadeli menkul kıymet yatırımlarıdır*. İşletmenin kısa vadeli fiyat hareketlerinden faydalanarak sermaye kazancı elde etmek amacıyla satın aldığı hisse senedi yatırımları ile kamunun ve özel kesimin ihraç etmiş olduğu tahvil, bono ve kar/zarar ortaklığı belgesi gibi finansal araçlara yapılan yatırımlardır.

• *Uzun vadeli amaçlarla, yani başka bir işletmeye ortak olmak amacıyla satın alınan hisse senedi yatırımları finansal durum tablosunun duran varlıklar bölümünde raporlanan yatırımlardır*. Söz konusu yatırımlardan, sahibine yatırım yaptığı işletmede %50 oranından daha fazla (%51+) ortaklık hakkı sağlayan hisse senedi yatırımları bağlı ortaklık, %10 ve %50 oranları arasında (%10 ve %50 dâhil) ortaklık hakkı sağlayan hisse senedi yatırımları iştirak, %10 oranından az (%9) ortaklık hakkı sağlayan hisse senedi yatırımları bağlı menkul kıymetler olarak adlandırılır.

Türk Vergi Mevzuatı'na göre finansal borçlar ikiye ayrılabilir ve bu sınıflandırmaya göre değerlendirilir ve muhasebeleştirilir. Tekdüzen Muhasebe Sistemi'nde finansal borçlar; işletmenin bankalardan ya da benzeri finansal kuruluşlardan almış olduğu bono, tahvil ve kar/zarar ortaklığı belgesi gibi finansal araçları kapsar (Bahadır, 2012: 44). Bunlardan;

• Bir yıl içerisinde ödenecek olanlar finansal durum tablosunun kısa vadeli yabancı kaynaklar bölümünde raporlanarak sınıflandırılır.

- Bir yıldan uzun sürede ödenecek olanlar ise uzun vadeli yabancı kaynaklar bölümünde raporlanarak sınıflandırılır.

2. Finansal Varlıkların ve Borçların Değerlenmesi

Tam Set TFRS'ye ve KOBİ TFRS'ye göre finansal varlıkların ve borçların değerlendirme yöntemleri arasında farklılıklar bulunmamaktadır. Standartlara ilişkin değerlendirme yöntemleri ile ilgili bilgiler şöyledir:

- Maliyet değeri: İşletmenin edindiği finansal varlıkların ve borçların tutarıdır. İşlem maliyetleri (komisyon benzeri ödemeler) dâhildir (Demir, 2009: 68).
- İtfa edilmiş maliyet değeri: İşletmenin edindiği finansal varlıkların ve borçların, ilk muhasebeleştirmede ölçülen tutarına, etkin faiz oranıyla ölçülen tutar ile sabit faiz oranıyla ölçülen tutar arasındaki farkın eklenmesi, finansal varlığın veya borcun itfa edilmiş maliyet değerini göstermektedir. İtfa edilmiş maliyet değerine iskontolanmış maliyet değeri de denilmektedir (Demir, 2008: 128).

a) *Etkin faiz yöntemi*; finansal varlığın veya borcun, itfa edilmiş maliyetlerinin hesaplanması ve ilgili faiz gelir veya giderlerinin ilişkili olduğu döneme dağıtılması yöntemidir.

b) *Etkin faiz oranı*; finansal aracın beklenen ömrü boyunca veya uygun olması durumunda daha kısa bir zaman dilimi süresince yapılacak gelecekteki tahmini nakit ödeme ve tahsilatlarını, tam olarak ilgili finansal varlık veya borcun net defter değerine indirgeyen orandır. Bu oran finansal aracın iç verim oranıdır. Bu oran aşağıdaki formül ile hesaplanabilir:

$$\text{İtfa edilmiş maliyet değeri} = \sum_{t=0}^n \frac{\text{Nakit Akışı}}{(1 + \text{Faiz Oranı})^t}$$

- Gerçeğe uygun değer; karşılıklı pazar ortamında, bilgili ve istekli gruplar arasında bir varlığın el değiştirmesi ya da bir borcun ödenmesi durumunda ortaya çıkması gereken tutardır. Gerçeğe uygun değer hesaplanmasında; aktif bir piyasa, son dönemlerde gerçekleştirilen piyasa işlemleri, büyük ölçüde aynı olan başka bir finansal araca ilişkin gerçeğe uygun değer referans olarak alınması, iskonto edilmiş nakit akışların analizi ve opsiyon fiyatlama modelleri gösterge olarak kullanılabilir (Demir, 2008: 129)

Vergi Mevzuatı'na göre finansal araçların değerlendirme yöntemleri olarak, *maliyet bedeli, borsa rayici, tasarruf değeri, kıst getiri, mukayyet değer ve itibari değer* sayılabilir.

3. Finansal Varlıkların ve Borçların Muhasebeleştirilmesi

Finansal varlıkların ve borçların muhasebeleştirme yöntemleri incelendiğinde; standartlara göre finansal araçlar dönem sonu değerlendirme yöntemlerine göre sınıflandırılırlar ve bu sınıflandırmaya göre değerlendirilerek muhasebeleştirilmektedir. VUK'a göre ise, kazancın tespitinde iki temel ilkenin dikkate alınması gerekmektedir. Birinci ilke tahakkuk esası, ikinci ilke ise dönemsellik ilkesidir. Gelir ve giderlerin tahakkuk esasına göre muhasebeleştirilmesi, hâsılat, gelir ve karların aynı döneme ait maliyet, gider ve

zararlar ile karşılaştırılması bu kavramın bir gereğidir. Vergi Mevzuatı'na göre tahakkuk ilkesi, mahiyet ve tutar olarak kesinleşmeyi ifade ederken, standartlara göre ise, gelirlerin ve giderlerin muhtemel olması ve güvenilir bir ölçümün yapılabilirdiği sürece tahmin sonucu tespit edilen tutarın tahakkuk için yeterli sayılmıştır. Bu açıdan bakıldığında VUK ile standartlar arasında farkların olduğu görölmektedir (Yıldırım, 2012).

Aşağıdaki alt başlıklarda, standartlar (Tam Set TFRS ve KOBİ TFRS) ile Türk Vergi Mevzuatına göre bazı temel finansal araçların farklılaşan yönlerinin ele alındığı muhasebeleştirme uygulamalarına yer verilmiştir. Çalışmanın bu bölümünde esasen finansal varlıkların muhasebeleştirme örneklerine yer verilerek, tekrardan kaçınmak amacıyla finansal borçların muhasebeleştirme esasları ilgili sadece açıklamalarda bulunulmuştur.

Alınan Çekler Hesabının İncelenmesi İle İlgili Örnek

ABC işletmesi, 01.12.2013 tarihinde 20.000,- TL tutarında hammadde (kumaş) satmıştır. Karşılığında ise, alıcısı Bay E bir vadeli çek keşide ederek ABC işletmesine teslim etmiştir. Çekin vadesi 2 ay olup, piyasadaki benzer borçlanma araçları için ödenen faiz oranının ise %20 olduğu bilinmektedir.

İstenen: Tam Set TFRS, KOBİ TFRS ve Türk Vergi Mevzuatı'na göre alınan vadeli çeki muhasebeleştiriniz.

Çözüm: Standartlara göre alınan vadeli çekler, ilk olarak alacak senetleri hesabına aktarılmalıdır. Daha sonra, etkin faiz yöntemine göre itfa edilmiş maliyet bedeli hesaplanarak içerisindeki faiz ayıklanmalı ve kalan tutar hâsılat unsuru olarak kaydedilmelidir. Faiz ise, ilk olarak ertelenmiş vade farkları gelirleri hesabında izlenir, ilgili faiz gelirleri ilgili dönemlere uygun bir biçimde dağıtıldıktan sonra bu hesap vade bitiminde tamamen kapatılır. Tekdüzen Hesap Planı'nda ertelenmiş vade farkları gelirleri hesabı adı altında bir hesap bulunmadığı için bu hesap yerine ticari alacaklar hesap grubu altında bulunan "122 Alacak Senetleri Reeskontu" hesabı da kullanılabilir. VUK'a göre ise, çeklere reeskont hesaplanamaz. Çekler, kanunen görüldüğünde ödenecek bir kıymet olduklarından dolayı, ileri tarihli düzenlenen çekler alacak senetleri gibi işleme tabi tutulmak zorundadırlar. Bu sebeple de ileri tarihli düzenlenen çekler, VUK'a göre değerlendirme gününde alacak senetleri hesabına aktararak dönem sonunda reeskont işlemi yapılmalıdır. Dönem sonunda hesaplanan reeskont faiz giderleri bir sonraki dönemde reeskont faiz gelirlerine dönüştürülerek etki ortadan kaldırılmalıdır. *Verilen çekler ve ödeme emirleri hesabında da benzer uygulamalarla birlikte borçlu olunan hesaplar kullanılarak muhasebeleştirme kayıtları yapılabilmektedir.* Kısaca vadeli çeklerin ilk ve sonraki kayıtlarında, Standartlar ile VUK arasında farklılıkların bulunduğu görölmektedir. İlgili muhasebeleştirme uygulamaları aşağıdaki gibidir:

Tam Set TFRS'ye ve KOBİ TFRS'ye göre kayıtlar:

$$\text{İtfa Edilmiş Maliyet Değeri} = \frac{20.000}{(1 + 0,20)^{\frac{2}{12}}} \cong 19.402, -\text{TL}$$

$$20.000 - 19.402 = 598, -\text{TL faiz geliri}$$

$$\text{Faiz Geliri}_{2013} = 299, -\text{TL}$$

$$\text{Faiz Geliri}_{2014} = 299, -\text{TL}$$

01/12/2013	101 ALINAN ÇEKLER HESABI 101.10 Alman Vadeli Çek	20.000,-	
	122 ALACAK SENETLERİ REESKONTU HS. 600 YURTİÇİ SATIŞLAR HESABI Mal satılması ve karşılığında vadeli çekin alınması		598,- 19.402,-
01/12/2013	121 ALACAK SENETLERİ HESABI 121.10 Vadeli Çek	20.000,-	
	101 ALINAN ÇEKLER HESABI Vadeli çekin özün önceliği kavramı gereğince alacak senetleri hesabına aktarılması		20.000,-
31/12/2013	122 ALACAK SENETLERİ REESKONTU HS. 642 FAİZ GELİRLERİ HESABI 2013 dönemine ait faiz gelirinin kaydı	299,-	299,-
31/01/2014	101 ALINAN ÇEKLER HESABI 122 ALACAK SENETLERİ REESKONTU HS.	20.000,- 299,-	
	121 ALACAK SENETLERİ HESABI 642 FAİZ GELİRLERİ HESABI 2014 dönemine ait faiz gelirinin ve ileri tarihli düzenlenen çekin alacak senetleri hesabından çıkarılması kaydı		20.000,- 299,-

VUK'a göre yapılacak kayıtlar: Vergi Mevzuatı'na göre ileri tarihli olarak düzenlenen verilen çekler, değerlendirme gününde alacak senetleri hesabına alınarak reeskont hesaplanmalıdır.

$$\begin{aligned} \text{İsk. Tut.} &= \text{Tah. Ed. Tut.} - \frac{(\text{Tahsil Edilecek Tutar} \times 360)}{(360 + \text{Vad. Kal. Gün Say.} \times \text{Faiz Or.})} \\ \text{İskonto Tutarı} &= 20.000 - \frac{(20.000 \times 360)}{(360 + 31 \times 0,20)} \cong 338, -\text{TL} \end{aligned}$$

01/12/2013	101 ALINAN ÇEKLER HESABI 101.10 Alınan Vadeli Çek	20.000,-	
	600 YURTİÇİ SATIŞLAR HESABI Mal satılması ve karşılığında vadeli çekin alınması kaydı		20.000,-
31/12/2013	121 ALACAK SENETLERİ HESABI 121.10 Alınan Vadeli Çek	20.000,-	
	101 ALINAN ÇEKLER HESABI Vadeli çekin özün önceliği kavramı gereğince alacak senetleri hesabına aktarılması kaydı		20.000,-
31/12/2013	657 REESKONT FAİZ GİDERLERİ HS. 122 ALACAK SENETLERİ REESKONTU HS. 2013 dönem sonu reeskont hesaplanması kaydı	338,-	338,-
01/01/2014	101 ALINAN ÇEKLER HESABI 122 ALACAK SENETLERİ REESKONTU HESABI	20.000,- 338,-	
	121 ALACAK SENETLERİ HESABI 647 REESKONT FAİZ GELİRLERİ HESABI Hesaplanan reeskont giderinin izleyen dönemde reeskont gelirine dönüştürülmesi ve ileri tarihli düzenlenen çekin alacak senetlerinden çıkarılarak alınan çekler hesabına alınması		20.000,- 338,-

Standartlara göre hesaplanan reeskont işlemi neticesinde, VUK'a göre kaydedilmesi gereken hasılatla göre eksik yazılan tutarın, değerlendirme gününde ticari kazanca ilave edilmesi gerekmektedir.

Bankalar Hesabının İncelenmesi İle İlgili Örnek

ABC işletmesi, 01.11.2013 tarihinde XYZ bankasına vadeli TL mevduat hesabı açtırarak 30.000,- TL hesaba yatırmıştır. Vade 3 ay olup (92 gün) yıllık faiz oranı ise %8'dir.

İstenen: Tam Set TFRS, KOBİ TFRS ve Türk Vergi Mevzuatı'na göre vadeli TL mevduat hesabını muhasebeleştiriniz.

Çözüm: Bankada açılan vadeli TL mevduat hesaplarının ilk kayda alınmasında, Standartlar ile VUK arasında farklılık bulunmamaktadır. Sonraki ölçümlerinde ise Standartlar ile VUK arasında farklılıklar vardır. Standartlara göre, ilgili döneme ait hesaplanan faiz gelirleri hesaba tahakkuk etmiş gibi banka mevduat hesabında izlenebilirken, VUK'a göre faiz gelirleri, henüz tahsil edilebilir durumda olmadığı için, tahakkuk esasına da uygun bir biçimde ilk olarak gelir tahakkukları hesabında izlenmektedir. İlgili muhasebeleştirme kayıtları aşağıdaki gibidir:

01/11/2013			
102 BANKALAR HESABI		30.000,-	
102.30 Vadeli TL Mevduat			
100 KASA HESABI			30.000,-
100.10 Merkez Kasa (TL)			

Hem Standartlar açısından hem de VUK açısından, bankada açtırılan vadeli TL mevduat hesabının ilk kayda alınmasında farklılık bulunmamaktadır. Sonraki ölçümlerin yapılabilmesi için ilk olarak, vadeli TL mevduat hesabına ilişkin faiz geliri hesaplanmalıdır. İlgili hesaplamalar aşağıdaki gibidir:

Üç aylık vadede (92 gün) %8 faiz oranı üzerinden basit faiz yöntemine göre toplamda 605,- TL faiz geliri elde edilecektir. Anapara ve faiz toplamı 30.605,-TL (30.000 + 605)'dir. Bu bilgiler doğrultusunda, Standartlar ile VUK'a göre yapılacak hesaplamalar ve muhasebeleştirme uygulamaları aşağıdaki gibi olacaktır:

Tam Set TFRS'ye ve KOBİ TFRS'ye göre sonraki kayıtlar: İlk olarak ilgili döneme isabet eden faiz geliri itfa edilmiş maliyet yöntemine göre hesaplanarak belirlenmelidir. 2013 dönemine isabet eden faiz geliri de bankalar hesabı ile muhasebeleştirilerek ilgili dönemin ticari karında belirtilmelidir.

$$\text{İtfa Edilmiş Maliyet Değeri} = \frac{30.605}{(1.08)^{\frac{31}{365}}} \cong 30.406, -\text{TL}$$

$$\text{Faiz geliri}_{2013} = 30.406 - 30.000 = 406, -\text{TL}$$

$$\text{Faiz geliri}_{2014} = 30.605 - 30.406 = 199, -\text{TL}$$

Standartlara göre, dönem sonuna kadar olan süreye isabet eden faiz geliri hesaplanarak mevduat hesabında gösterilmelidir. İlgili muhasebeleştirme kaydı aşağıdaki gibidir:

31/12/2013			
102 BANKALAR HESABI		406,-	
102.30 Vadeli TL Mevduat			
642 FAİZ GELİRLERİ HESABI			406,-

Vade bitiminde ise, ilgili döneme isabet eden faiz geliri de vadeli mevduat hesabı ile muhasebeleştirilerek, ilgili dönemlere uygun bir biçimde dağıtılması gerekmektedir.

31/01/2014			
102 BANKALAR HESABI		199,-	
102.30 Vadeli TL Mevduat			
642 FAİZ GELİRLERİ HESABI			199,-

Bankada açılan vadeli TL mevduat hesabının, standartlara göre sonraki ölçümündeki değerlendirme yöntemi ile VUK' göre tahakkuk ilkesine göre yapılan değerlendirme arasındaki farklar, mali karın tespitinde dikkate alınmalıdır.

VUK'a göre sonraki kayıtlar: İlk olarak, bankaya açtırılan vadeli TL mevduat hesabına ilişkin 2013 dönemine isabet eden faiz geliri hesaplanmalıdır. Hesaplanan ilgili faiz geliri tahakkuk ilkesi uyarınca, tahsil edilebilir durumda olmadığı için gelir tahakkukları hesabında izlenmelidir. İlgili hesaplamalar ve muhasebeleştirme kayıtları aşağıdaki gibidir:

$$\text{Faiz}_{2013} = \frac{\text{Anapara} \times \text{Faiz} \times \text{Vade}}{100 \times 365} = \frac{30.000 \times 8 \times 61}{100 \times 365} \cong 401, -\text{TL}$$
$$\text{Faiz}_{2014} = \frac{\text{Anapara} \times \text{Faiz} \times \text{Vade}}{100 \times 365} = \frac{30.000 \times 8 \times 31}{100 \times 365} \cong 204, -\text{TL}$$

31/12/2013			
181 GELİR TAHAKKUKLARI HESABI		401,	
181.10 Vadeli TL Mevduat Faiz Geliri			
642 FAİZ GELİRLERİ HESABI			401,-

31/01/2014			
102 BANKALAR HESABI		605,-	
102.30 Vadeli TL Mevduat			
181 GELİR TAHAKKUKLARI HESABI			401,-
181.10 Vadeli TL Mevduat Faiz Geliri			
642 FAİZ GELİRLERİ HESABI			204,-

Hisse Senetleri Hesabının İncelenmesi İle İlgili Örnek

ABC işletmesi, 25.11.2013 tarihinde borsada işlem gören XYZ A.Ş.'nin nominal değeri 1,- TL olan hisselerinden 1.000 adedini 1.500,- TL ödeyerek satın

almıştır. Satın alma işlemine aracılık eden kuruluşa 50,- TL tutarındaki komisyon ücretini peşin olarak ödemiştir. Dönem sonunda, ilgili hisse senedi adedinin borsada 1.60,- TL üzerinden işlem gördüğü bilinmektedir. İşletme, 25.01.2014 tarihinde ilgili finansal varlığını 1.800,- TL'ye sattığı bilgisi alınmıştır.

İstenen: Tam Set TFRS, KOBİ TFRS ve Türk Vergi Mevzuatı'na göre XYZ A.Ş.'ye ait hisse senedini muhasebeleştiriniz.

Çözüm: XYZ A.Ş.'ye ait hisse senetlerinin borsada işlem görmesi ve dolayısıyla da değerinin güvenilir bir biçimde ölçülebilmesi sebebiyle, standartlara göre ilk kayda alınmasında ve sonraki ölçümünde gerçeğe uygun değeriyle muhasebeleştirilmesi gerekmektedir. VUK'a göre ise, ilk kayda alınmasında ve sonraki değerlemelerinde alış bedeliyle muhasebeleştirilmesi gerekmektedir. Alış bedeli, maliyet bedelinden daha dar kapsamlı bir kavramdır ve alış ile ilgili giderleri içermemektedir. Alış ile ilgili olarak yapılan giderler, doğrudan gider hesaplarında muhasebeleştirilmektedir (Sürmen, 2011: 55). Gerçeğe uygun değer kavramı ise, karşılıklı pazarlık ortamında bilgili ve istekli gruplar arasında, bir finansal aracın el değiştirmesi esnasında ilgili finansal aracın sahibi için arz ettiği o andaki değerini ifade etmektedir. Standartlara göre, gerçeğe uygun değeri üzerinden kayda alınan finansal araçların sonraki ölçümlerinde de gerçeğe uygun değeri üzerinden ölçülen finansal araçlarda, işlem maliyetlerinin finansal araca ilave edilmeden gider hesaplarında muhasebeleştirilmesi gerektiği belirtilmektedir. İşlem maliyetleri açısından Standartlar ile VUK arasında fark bulunmamaktadır. Böylece, hisse senetlerinin ilk kayda alınmasında Standartlar ile VUK arasında farklılıklar bulunmamaktadır. Sonraki ölçümlerde ise, Standartlara göre dönem sonunda ilgili hisse senedinin değerinde artış veya azalışa bağlı olarak oluşabilecek farklar ilgili dönemin kar veya zararına yansıtılırken; VUK'a göre ise dönem sonunda değer artış veya azalışa bakılmaksızın satıldığı dönemdeki alış bedeli üzerinden oluşabilecek farklar, ilgili dönemin karında veya zararında gösterilmektedir. İlgili muhasebeleştirme kayıtları aşağıdaki gibidir:

Standartlara ve VUK'a göre hisse senedinin ilk kayda alınması:

25/11/2013			
110 HİSSE SENETLERİ HESABI		1.500,-	
110.10 XYZ A.Ş. Hisseleri			
653 KOMİSYON GİDERLERİ HESABI		50,-	
100 KASA HESABI			1.550,-
1.500,- TL / 1.000 Adet = 1,50 TL/Adet			

Hisse senetlerinin ilk kayda alınmasında Standartlar ile VUK arasında farklılıkların bulunmadığı görülmektedir. Sonraki ölçümlerde ise, Standartlar ile VUK arasında farklılıklar bulunmaktadır.

Tam Set TFRS'ye ve KOBİ TFRS'ye göre kayıtlar (sonraki ölçüm):

31/12/2013			
110 HİSSE SENETLERİ HESABI		100,-	
110.10 XYZ A.Ş. Hisseleri			
649 DİĞER OLAĞAN GELİR VE KAR. HS			100,-
1.60,- TL x 1.000 Adet = 1.600,- TL			
1.600,- TL – 1.500,- TL = 100,- TL			
25/01/2014			
100 KASA HESABI		1.800,-	
100.10 Merkez Kasa (TL)			
110 HİSSE SENETLERİ HESABI			1.600,-
110.10 XYZ A.Ş. Hisseleri			
645 MENKUL KIYMET SATIŞ KAR. HS.			200,-
1.800,- TL – 1.600,- TL = 200,- TL			

Standartlara göre, ilgili hisse senedinin yeni dönemdeki gerçeğe uygun değeri ilk kayda alındığındaki değeri üzerinden değer artış kazancı eklendikten sonra 1.600,- TL olarak gerçekleştiği görülmektedir. Satıldığı dönemde ise, yeni oluşan gerçeğe uygun değeri üzerinden menkul kıymet satış karları hesaplanarak, ilgili dönemin ticari kazancında belirtilmiş olacaktır.

VUK'a göre kayıtlar (sonraki ölçüm): Standartlardan farklı olarak Vergi Mevzuatı'na göre, menkul kıymetin ilk kayda alındığı dönemde, dönem sonunda değer artış veya azalış farklarına bakılmaksızın herhangi bir değerleme işlemi yapılmamaktadır. Satıldığı dönemde ise, alış bedeli üzerinden menkul kıymetler değerlendirilerek, varsa satış karları ilgili dönemin ticari kazancında menkul kıymet satış karları olarak belirtmelidir. İlgili muhasebeleştirme kaydı aşağıdaki gibidir:

25/01/2014			
100 KASA HESABI		1.800,-	
100.10 Merkez Kasa (TL)			
110 HİSSE SENETLERİ HESABI			1.500,-
110.10 XYZ A.Ş. Hisseleri			
645 MENKUL KIYMET SATIŞ KAR. HS			300,-
1.800,- TL – 1.500,- TL = 300,- TL			

Yukarıdaki açıklamalar ve muhasebeleştirme uygulamalarından da görüleceği üzere, Standartlar ile VUK arasında ilk kayda alınmasında farklılıklar bulunmamakta iken, sonraki ölçümlerde ise farklılıkların olduğu anlaşılmaktadır.

Alıcılar Hesabının İncelenmesi İle İlgili Örnek

ABC işletmesi, 01.09.2013 tarihinde alıcısı Bay E'ye kredili olarak 30.000,- TL tutarında mal satmıştır (KDV ihmal edilmiştir). Sözleşme hükümlerine göre vade 9 ay olup, piyasadaki benzer borçlanma araçları için ödenen faiz oranı ise %15 olduğu bilinmektedir (Karapınar vd, 2012: 176-177).

İstenen: Tam Set TFRS, KOBİ TFRS ve Türk Vergi Mevzuatı'na göre kredili mal satışına ilişkin Bay E'ye ait alıcı hesabını muhasebeleştiriniz.

Çözüm: Standartlara göre, ilk olarak satış sözleşmesi tutarından ilgili faiz geliri ayıklanarak kalan tutar hâsılat olarak kaydedilmeli ve faiz geliri ise ilk olarak ertelenmiş vade farkları gelirleri hesabında izlenmeli ve vade sonunda bu hesap tamamen kapatılmalıdır. Tekdüzen Hesap Planında ertelenmiş vade farkları gelirleri hesabı adı altında bir hesap bulunmadığından dolayı bu hesap yerine ticari alacaklar hesap grubu içerisinde bulunan "122 Alacak Senetleri Reeskontu" hesabı da kullanılabilir. VUK'a göre ise, kredili alacaklar mukayyet değeri ile değerlendirilir. *Satıcılar hesabının muhasebeleştirilmesinde de benzer uygulamalar ile borçlu olunan hesaplar kullanılarak muhasebeleştirme uygulamaları yapılabilmektedir.* İlgili muhasebeleştirme kayıtları aşağıdaki gibidir.

Tam Set TFRS'ye ve KOBİ TFRS'ye göre kayıtlar:

$$\text{İtfa Edilmiş Maliyet Değeri} = \frac{30.000}{(1 + 0,15)^{\frac{9}{12}}} \cong 27.015, -\text{TL}$$

Yıl	Dönem Başı Defter Değeri	Faiz Gelirleri	Nakit Girişi	Dönem Sonu Defter Değeri
01.09.2013	27.015,-	-	-	-
31.12.2013	27.015,-	1.288,-	-	28.303,-
01.06.2014	28.303,-	1.697,-	(30.000,-)	30.000,-
Toplam		2.985,-		

01/09/2013			
120 ALICILAR HESABI		30.000,-	
120.10 Alıcı Bay E			
122 ALACAK SEN. REES. HESABI			2.985,-
600 YURTIÇİ SATIŞLAR HESABI			27.015,-
Hâsılat ve faiz gelirinin kaydı			
31/12/2013			
122 ALACAK SEN. REES. HESABI		1.288,-	
122.10 Alıcı Bay E			
642 FAİZ GELİRLERİ HESABI			1.288,-
Dönem sonu faiz tahakkuku			

01/06/2014			
100 KASA HESABI		30.000,-	
122 ALACAK SEN. REES. HESABI		1.697,-	
122.10 Alıcı Bay E			
120 ALICILAR HESABI			30.000,-
120.10 Alıcı Bay E			
642 FAİZ GELİRLERİ HESABI			1.697,-
Vade sonu faiz tahakkuku ve alacağın tahsilâtı			

VUK'a göre kayıtlar:

01/09/2013			
120 ALICILAR HESABI		30.000,-	
120.10 Alıcı Bay E			
600 YURTIÇI SATIŞLAR HESABI			30.000,-
Hâsılatın kaydı			

01/06/2014			
100 KASA HESABI		30.000,-	
100.10 Merkez Kasa (TL)			
120 ALICILAR HESABI			30.000,-
120.10 Alıcı Bay E			
Kredili alacağın tahsilâtı			

Alacak Senetleri Hesabının İncelenmesi İle İlgili Örnek

ABC işletmesi, 01.12.2013 tarihinde peşin bedeli 1.700,- TL olan ticari malını, alıcısı Bay E'ye 6 ay vadeli olarak bir alacak senedi karşılığında 2.000,- TL'ye satmıştır.

İstenen: Tam Set TFRS, KOBİ TFRS ve Türk Vergi Mevzuatı'na göre ilgili alacak senedini muhasebeleştiriniz.

Çözüm: Standartlara göre, alacak senetleri ilk kayda alınırken gerçeğe uygun değeri üzerinden kayda alınır. Sonraki ölçümlerinde ise, etkin faiz yöntemine göre itfa edilmiş maliyet bedeli hesaplanarak içerisindeki faiz açıklanmakta ve kalan tutar hâsılat olarak kaydedilmektedir. Faiz gelirleri ise, ertelenmiş vade farkları gelirleri hesabında izlenmekte ve vade bitiminde bu hesap tamamen kapatılmaktadır. Tekdüzen Hesap Planı'nda ertelenmiş vade farkları adı altında bir hesap bulunmadığı için bu hesap yerine "122 Alacak Senetleri Reeskontu" hesabı da kullanılabilir. VUK'a göre ise, ilk kayda alınırken mukayyet değeri ile kayda alınır. VUK'a göre alacak senetlerinin sonraki değerlemelerinde ise, dönem sonunda ilgili senede iç iskonto formülüne göre reeskont hesaplanmakta ve hesaplanan reeskont gideri bir sonraki dönemde

gelir olarak kaydedilerek etki ortadan kaldırılmaktadır. Standartlara göre hesaplanan reeskont ile VUK'a göre hesaplanan reeskont arasında hesaplama tekniği açısından farklar bulunmaktadır. Dolayısıyla da kar / zarara aktarılan tutar da farklıdır. İki hesaplama tekniği arasındaki farkın mali karın tespitinde ticari kazanca ilave edilmesi veya düşülmesi gerekmektedir. *Borç senetleri hesabının muhasebeleştirilmesinde de benzer uygulamalar ile borçlu olunan hesaplar kullanılarak muhasebeleştirme uygulamaları yapılabilmektedir.* Örneğin çözümünde, yöntem ve tutar farklılıklarını daha net ortaya koyabilmek amacıyla, Standartlara göre itfa edilmiş maliyet yöntemine göre hesaplanan faiz oranı, Vergi Mevzuatına göre hesaplanacak faiz oranı olarak kabul edilecektir.

Tam Set TFRS'ye ve KOBİ TFRS'ye göre kayıtlar:

$$1.700 = \frac{2.000}{(1 + \text{EFO})^{\frac{6}{12}}} \gg \text{EFO} = 0,384$$

$$\text{İtfa Edilmiş Maliyet Değeri} = \frac{2.000}{(1 + 0,384)^{\frac{5}{12}}} = 1.746,72 \text{ TL}$$

$$\text{Faiz Geliri}_{2013} = 1.746,72 - 1.700,00 = 46,72 \text{ TL}$$

$$\text{Faiz Geliri}_{2014} = 2.000 - 1.746,72 = 253,28 \text{ TL}$$

01/12/2013	121 ALACAK SENETLERİ HESABI 121.10 Alıcı Bay E 122 ALACAK SEN. REES. HESABI 600 YURTİÇİ SATIŞLAR HESABI Alacak senedinin ilk kayda alınması	2.000,-	300,- 1.700,-
31/12/2013	122 ALACAK SENETLERİ REESKONTU HESABI 642 FAİZ GELİRLERİ HESABI Dönem sonu ilgili faiz gelirinin kaydı	46,72	46,72
31/05/2014	122 ALACAK SENETLERİ REESKONTU HESABI 642 FAİZ GELİRLERİ HESABI Vade sonu ilgili faiz gelirinin kaydı	253,28	253,28
31/05/2014	100 KASA HESABI 100.10 Merkez Kasa (TL) 121 ALACAK SENETLERİ HESABI 121.10 Alıcı Bay E Vade sonu ilgili alacak senedinin tahsilâtı	2.000,-	2.000,-

VUK'a göre kayıtlar: VUK'a göre reeskont, ilgili alacağın dönem sonundaki değerine indirgenmesi demektir. Bu sebeple ilgili alacak senedine, dönem sonundan vadeye kadar olan süreye kadar (5 ay – 150 gün) reeskont hesaplanmalıdır.

$$\text{Reeskont Tutarı} = \frac{\text{Nominal Değer} \times \text{Faiz Oranı} \times \text{Gün Sayısı}}{36.000 + (\text{Faiz Oranı} \times \text{Gün Sayısı})}$$
$$\text{Reeskont Tutarı} = \frac{2.000 \times 38,4 \times 150}{36.000 + (38,4 \times 150)} \cong 276, -\text{TL}$$

01/12/2013	121 ALACAK SENETLERİ HESABI 121.10 Alıcı Bay E 600 YURTIÇI SATIŞLAR HESABI Alacak senedinin ilk kayda alınması	2.000,-	2.000,-
31/12/2013	657 REESKONT FAİZ GİDERLERİ HESABI 657.10 Alıcı Bay E 122 ALACAK SEN. REES. HESABI Alacak senedinin dönem sonu değerlemesi	276,-	276,-
01/01/2014	122 ALACAK SENETLERİ REESKONTU HESABI 122.10 Alıcı Bay E 647 REESKONT FAİZ GELİRLERİ HS Alacak senedinin yeniden değerlemesi	276,-	276,-
31/05/2014	100 KASA HESABI 100.10 Merkez Kasa (TL) 121 ALACAK SENETLERİ HESABI 121.10 Alıcı Bay E Vade sonu ilgili alacak senedinin tahsilâtı	2.000,-	2.000,-

4. Finansal Varlıkların ve Borçların Dipnotlarda Açıklanması

Tam Set TFRS'ye göre, finansal araç sınıfları itibariyle kamuoyuna açıklama yapılması gerektiği durumlarda işletme, açıklanan bilginin niteliğine uygun bir şekilde ve finansal araçların özelliklerini de dikkate almak suretiyle

finansal araçları sınıflara ayırır. İşletme, finansal durum tablosunda (bilançoda) sunulan gerekli kalemler ile gerekli mutabakatın yapılmasına yönelik yeterli düzeyde bilgi sunar (KGK, 2013b: 5).

KOBİ TFRS'nin Bölüm-11 Temel Finansal Araçlar Açıklamalar bölümüne göre, gerçeğe uygun değer farkı kar veya zarara yansıtılarak muhasebeleştirilen finansal borçların açıklamalarına atıfta bulunulur. Sadece temel finansal araçları olan işletmelerin (türev finansal araçları olmayan) gerçeğe uygun değer farkı kar veya zarara yansıtılarak ölçülen finansal borçları yoktur (ve dolayısıyla da Bölüm-12'yi uygulayamazlar) ve bu yüzden bu tür finansal borçlara ilişkin açıklamalar yapamazlar. Finansal araçlara ilişkin muhasebe politikalarının açıklanması; KOBİ TFRS'nin paragraf 8.5 uyarınca önemli muhasebe politikalarının özeti kısmında, finansal araçlar için kullanılan ölçüm esası (veya esasları) ve finansal araçlarda kullanılan, finansal tabloların anlaşılmasına ilişkin diğer muhasebe politikaları açıklanır (KGK, 2013a: 60).

Türk Vergi Mevzuatı'na göre ise, dipnotlarda açıklanacak bilgiler hakkında Standartlar gibi belirlenmiş bir açıklama düzeninden ziyade isteğe bağlı bilgi amaçlı sunulacak bilgilere yer verilmektedir.

IV. SONUÇ

Finansal piyasaların gittikçe uluslararası bir boyut kazanması ve yatırımların küreselleşmesi, işletmelerin finansal araçları ile ilgili varlık ve borçlarının raporlanması açısından bir standartlaşma düzenine olan ihtiyacı gündeme getirmiştir. Bu ihtiyacın da, Standartlar dâhilinde oluşturulan Finansal Araçlar Standartları ile çözümlenmesi hedeflenmiştir.

Sınıflandırma açısından finansal araçlar incelendiğinde; VUK'a göre daha dar kapsamlı olarak ele alındığı, Standartlara göre ise daha geniş bir biçimde ele alındığı görülmektedir. VUK'a göre finansal araç olarak kabul edilen menkul kıymetlerin (hisse senetleri, tahviller, bonolar vb.) yanında iktisadi kıymet olarak nitelendirilen (kasa, çek, banka, kredili alacak ve borçlar vb.) kıymetler de, Standartlara göre finansal araç olarak kabul edilmektedir. Tam Set TFRS ile KOBİ TFRS açısından finansal araçlar incelendiğinde ise, KOBİ TFRS'ye göre kabul edilen finansal araçların (kasa, banka, çekler, kredili ve borçlu olunan hesaplar, menkul kıymetler, banka kredileri vb.) tamamı Tam Set TFRS'ye göre de finansal araç olarak kabul edilmekte ve KOBİ TFRS'den farklı olarak türev finansal araçlar, iştirak ve ortaklık yatırımları vb. finansal araçlar Tam Set TFRS'ye göre finansal araç olarak kabul edilmektedir.

Değerleme yöntemleri açısından finansal araçlar incelendiğinde; Standartların getirdiği en önemli yenilikler olarak, gerçeğe uygun değer ve itfa edilmiş maliyet bedeli kavramları karşımıza çıkmaktadır. Standartlara göre finansal araçlar, ilk ve sonraki ölçümlerinde değerlendirme yöntemleri arasında paralellik bulunmakla birlikte, finansal araçlar ilk kayda alınırken gerçeğe uygun değeri ile değerlendirilerek muhasebeleştirilmekte, sonraki ölçümlerinde ise bazı finansal araçlar (nakit değerler, alınan ve verilen vadesiz çekler, hisse senetleri vb.) gerçeğe uygun değeri ile değerlendirilerek muhasebeleştirilmekte ve bunların dışında kalan diğer finansal araçlar da (özel ve kamu kesimi tahvil senet ve

bonoları, alacak ve borç senetleri, banka kredileri, çıkarılmış tahviller vb.) etkin faiz yöntemine göre itfa edilmiş maliyet bedeli ile değerlendirilerek muhasebeleştirilmektedir. VUK'a göre finansal araçlar ise, alış bedeli (hisse senetleri, tahvil, senet ve bonolar), mukayyet değer (kredili alacaklar ve borçlar, vadesiz TL mevduat), itibari değer (alınan ve verilen çekler, nakit TL), borsa rayici (nakit dövizler, vadeli döviz mevduat), tasarruf değer (alacak ve borç senetleri, şüpheli alacaklar) gibi değerlendirme yöntemlerine göre finansal araçları ve iktisadi kıymetleri değerlendirilerek muhasebeleştirilmektedir. Standartlar ile VUK arasında bazı değerlendirme yöntemleri açısından benzerlik olmakla birlikte, çoğu yöntemler açısından farklılıkların olduğu görülmektedir.

Muhasebeleştirme yöntemleri açısından finansal araçlar incelendiğinde; Standartlara göre dönemlere isabet eden gelir ve gider unsurları, o dönemin bir parçası olarak kabul edilmekte ve gerçekleştiği dönemlerin mali karının tespitinde ticari kazancında raporlanmaktadır. VUK'a göre ise, tahakkuk esaslı ve dönemsellik ilkesi kavramı gereğince gelir ve gider unsurları, tahakkuk ettikleri dönemin bir unsuru olarak kabul edilmekte ve ilgili oluşumların gerçekleştiği dönemin mali karının tespitinde ticari kazancında raporlanmaktadır. Tam Set TFRS ile KOBİ TFRS'nin muhasebeleştirme yöntemleri karşılaştırıldıklarında ise, finansal araçların aynı değerlendirme yöntemlerine tabi tutuldukları ve bu sebeple de muhasebeleştirme yöntemleri arasında paralellik arz ettiği görülmektedir.

Dipnotlarda açıklanacak bilgiler açısından finansal araçlar incelendiğinde; Tam Set TFRS'ye göre konu ayrı bir standart dâhilinde (TFRS-7 Finansal Araçlar: Açıklamalar) oldukça geniş ve detaylı bir biçimde ele alınmakta iken, KOBİ TFRS'ye göre ise, ilgili standart bölümünün açıklamalar kısmında, uygulayıcıların kolayca anlayabilip uygulayabileceği bir şekilde oldukça basit ve yalın bir biçimde konu ele alınmıştır. Türk Vergi Mevzuatı açısından bakıldığında ise, Standartlar gibi ayrı bir bölümlenmeye gidilmeden, bilanço dipnotlarında gerekli bilgilerin açıklanması şeklinde konunun ele alındığı görülmektedir.

Genel olarak, Standartlar arasındaki düzenlemelerin paralellik gösterdiği, VUK ile Standartlar arasında ise farklılaşan yönlerin olduğu söylenebilir. Temelde bu farklılaşma nedeninin, vergi kanunlarının muhasebede düzenleme esaslarının vergilemeye yönelik olması iken; Standartlar ile amaçlanan ise, işletmenin mali durumunun gerçek, tarafsız ve doğru bir biçimde bilgi kullanıcılarına sunulması isteğinden kaynaklanması gösterilebilir. Muhasebenin finansal raporlama sürecinde, her bir mevzuatı esas alarak bilgi üretebileceği bir raporlama yazılımı, mevcut durum itibarıyla bir ihtiyaç olarak karşımıza çıkmaktadır.

KAYNAKÇA

- AYÇİÇEK, Fahri (2011), "TMS 39 Çerçevesinde Bir Finansal Araç Olarak Tahviller", *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 50, 59-76.
- BAHADIR, Oğuzhan. (2012), "KOBİ'ler için UFRS/TFRS Kapsamında Temel Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçüm", *Mali Çözüm Dergisi*, 111, 43-60.
- DEMİR, Volkan (2008), *Finansal Araçlar. İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası Yayınları* (E-Kitaplar), 40, 123-144.

- DEMİR, Volkan (2009), *TFRS/UFRS Kapsamında Finansal Araçlar*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- GENÇTÜRK, Mehmet, ÇELİK, İsmail, KARAMAN, Nagihan (2011), “Maddi Duran Varlıkların KOBİ’ler için UFRS ve Vergi Usul Kanunu’nda (VUK) Araştırılması”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14, 269-290.
- HATUNOĞLU, Zeynep. UÇAKTÜRK, Mahmut. KILLI, Mustafa (2013), “Türkiye Finansal Raporlama Standartları’nın Bilinirlik Düzeyi Üzerine Kahramanmaraş’ta Bir Alan Çalışması”, *Niğde Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 6 (1), 51-62.
- IFRS VAKFI. (2009), *IFRS for SME’s Eğitim Materyali Modül-11 Temel Finansal Araçlar*, <http://www.ifrs.org/IFRS-for-SMEs/Documents/Turkish%20IFRS%20for%20SMEs%20Modules/modul11.pdf> (01/12/2013)
- KAMU GÖZETİMİ KURUMU [KGK], (2013a), *Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler için Türkiye Finansal Raporlama Standardı (KOBİ TFRS)*, http://www.kgk.gov.tr/contents/files/KOBİ_TFRS.pdf (19/08/2013)
- KAMU GÖZETİMİ KURUMU [KGK], (2013b), *TFRS-7 Finansal Araçlar: Açıklamalar*, Web: http://www.kgk.gov.tr/contents/files/TFRS_2013/TFRS/TFRS_7.pdf (08/11/2013)
- KARA, Ekrem (2012), “KOBİ’ler için Uluslararası Finansal Raporlama Standartları’nın Uygulanabilirliği Algısının Tespitine Yönelik Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde Bir Araştırma”, *Dumlupınar Üniversitesi SBE Dergisi*, 1 (32), 209-216.
- KARAPINAR, Aydın, ZAFİ AYIKOĞLU, Figen, A. BAYIRLI, Rıdvan, ALTAY, Adem, TORUN, Salih (2012), *KOBİ TFRS Uygulama ve Yorumları*, Ankara: Gazi Kitabevi.
- KOCAMAZ, Hilal (2012), “Uluslararası Muhasebe Standartlarının Dünyada ve Türkiye’de Oluşum ve Gelişim Süreci”, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2, 105-120.
- SÜRMEN, Yusuf (2011b), *Muhasebe – 2*. Trabzon: Celepler Matbaacılık.
- YILDIRIM, Haşmet (2012), “Tahakkuk İlkesinin Türkiye Muhasebe Standartları ve Vergi Mevzuatı Açısından İçeriği ve Aralarındaki Farklılık”, *Merge Müşavirlik*, <http://www.mergemusavirlik.com> (04/01/2014)